

LLUÍS SERRA i VIVES

Sant Martí d'Argentona i la necròpolis de cal guardià

Encara que llec en la matèria admiro la feina dels nostres investigadors i historiadors, segueixo els seus treballs amb interès i això m'ha mogut a elaborar aquesta breu hipòtesi. Això sí, assessorat però per diversos investigadors entesos en el tema.

Els orígens d'Argentona s'han atribuït a un procés que aniria del poblat Ibèric de Burriac, passant per les viles romanes a la plana fins a iniciar un nucli urbà a l'entorn de la sagrera de la parròquia de St. Julià. La descoberta d'una necròpolis del segle IX en un lloc no previst, obre nous interrogants a la història d'Argentona. Els darrers segles del primer mil·lenni tant Argentona com la resta de la Catalunya vella tenen molts interrogants oberts, un període convuls, de diverses immigracions, invasions àrabs, revoltes indígenes i nous pobladors francs i gots.

Argentona al segle IX

Tots coneixem que el primer document històric on apareix el nom d'Argentona és de l'any 878, en el qual el rei de França Lluís El Quec confirma al bisbe Frodoí de Barcelona el lloc de *S. Martini ad locum maritimum justa rivo argentona*. Sabem doncs, que al segle IX, a Argentona ja existeix algun tipus de comunitat amb una certa importància associada amb el nom de Sant Martí. Aquest lloc de Sant Martí d'Argentona torna a ser confirmat l'any 986 com a possessió subjecte a St. Cugat de la *ecclesia santi Martini ad Argentona*. La falta de proves arqueològiques han

fet impossible fins ara de situar amb seguretat aquesta primera església preromànica d'Argentona, església amb clares evidències de ser un nucli de possessió amb entitat i categoria parroquial. L'any 1310 és citada com a simple capella, l'any 1315 consta com a lloc en ruïnes i, posteriorment, desapareix.

Declivi contraposat amb l'església de St. Julià, església que a finals de segle X comença a aparèixer, que serà consagrada l'any 1060 i que a partir d'aquí serà sens dubte el nucli poblacional i centre d'Argentona. Temple, en l'entorn del qual, s'efectuaren els enterraments d'aquesta comunitat. En aquesta església de St. Julià, hi quedarà però constància del culte de St. Martí en un altar lateral. És curiós constatar que de les parròquies dedicades a St. Julià escampades per el nostre país, la quasi totalitat son consagrades en el segle XI, devia ser un sant que estava de moda o havien arribat en aquells anys les seves relíquies.

Una controvèrsia històrica

La localització de St. Martí d'Argentona s'ha situat en diversos llocs. La primera atribució la va publicar l'any 1887 l'historiador J.M. Pellicer, que identifica Sant Martí d'Argentona amb Sant Martí de Mata. Quatre anys després, el nostre historiador F. Carreras Candi publica *Argentona històrica*, on amb molta força assegura que Sant Martí d'Argentona és la capella de Sant Jaume de Trajà. Pellicer respon que és impossible que la primitiva advocació de Sant Jaume hagués estat Sant Martí sinó Sant Cugat i no descarta que

Sant Martí podia ser una primera dedicació de la mateixa església parroquial de Sant Julià. La controvèrsia va continuar i Carreras Candi torna a publicar i reafirmar-se en les seves propostes. L'any 1925 apareix una nova hipòtesi, Josep Cabanyes publica que a la casa de can Martí de la Pujada s'hi ha trobat en diverses ocasions restes humanes, que hi ha una tradició de la família de la casa en dir que hi havia hagut una capella i que a la casa s'hi conserva una imatge de Sant Martí. Finalment l'any 1988, Joaquim Graupera i Graupera en la V Sessió d'Estudis Mataronins resumeix aquestes controvèrsies entre historiadors i confirma la hipòtesi d'atribuir Sant Martí d'Argentona amb la casa de can Martí de la Pujada. Basant-se en la toponímia del lloc, (Martí de la Pujada i el turó de "Sant Martí"), la situació geogràfica de la masia pròxima amb elements toponímics que apareixen on apareix Sant Martí, més un inventari de la casa de can Martí on es descriu que en el celler hi havia hagut una capella. Motius que fan decantar definitivament a Graupera que Sant Martí d'Argentona devia haver estat a la casa de can Martí de la Pujada. Però aquest turó que ell anomena de "Sant Martí" sempre ha estat pels argentonins el turó de "Can Martí" i així consta en tots els mapes, per la qual cosa no és de descartar que el cognom secular de la família Martí hagués donat nom a la toponímia del lloc, recordem el turó d'en Cirés, el turó d'en Dorí, el torrent de can Cabanyes, el torrent de can Castells i així un llarg etcètera.

Unes restes inesperades

La trobada de les restes d'una necròpolis a la zona de cal Guardiola i can Doro fan replantejar molts aspectes de la història d'Argentona d'aquests segles i penso que obren nous fronts en aquesta època. Segons l'informe de les excavacions de les restes aparegudes en aquesta zona (Fonts, juliol 2006) és constata l'aparició de 25 sepulcres, amb possibilitat d'haver-n'hi més, sepulcres d'individus adults d'ambdós sexes, una estructura de necròpolis organitzada, sense superposicions ni reaprofitaments; per tant, una necròpolis gens improvisada, ni fruit d'una casualitat, ni d'un fet concret sinó una necròpolis que com a mínim havia servit a tres generacions. Els tipus d'enterraments, orientats tots a l'oest, indiquen i el propi informe descriu com una típica comunitat cristiana, una necròpolis típica d'una comunitat rural del segle IX-X.

Per primera vegada en el subsòl d'Argentona apareixen restes corresponents al segle IX. Però què fa una necròpolis tan allunyada del temple parroquial?

És cert que no sempre les necròpolis trobades es corresponen directament amb un lloc de culte, però encara és més cert que a mesura que avançava l'expansió del cristianisme les necròpolis van associades sempre a l'entorn d'un lloc de culte. Les comunitats cristianes establertes ja només enterraran a l'entorn de la seva parròquia. Pràctica totalment general en el segle IX i que, per tan, ens fa pensar que aquesta necròpolis havia d'estar al costat d'un lloc de culte.

El temple parroquial de Sant Julià està molts metres allunyat de cal Guardiola, fet que demostra clarament que no hi ha correspondència directe entre aquesta comunitat de la necròpolis de cal Guardiola i la parròquia de Sant Julià, una església que no apareix documentada fins al segle XI.

Tot apunta, doncs, a l'existèn-

cia d'una comunitat argentonina estable ja en el segle IX i tenint en compte l'existència de la necròpolis, devia estar establerta i tenir el seu centre de culte molt a prop d'aquest cementiri trobat.

L'existència doncs d'una comunitat de Sant Martí d'Argentona en el segle IX plenament documentada com a lloc i centre parroquial i les restes arqueològiques d'aquest mateix període possibiliten una clara relació.

Seria, doncs, Sant Martí d'Argentona, i jo pregunto, la primera comunitat cristiana amb un temple preromànic establerta en la zona de cal Guardiola? Una comunitat que al segle XI és traslladaria metres més enllà amb la construcció d'un nou temple dedicat a Sant Julià?

Una possibilitat ben fonamentada

La falta de proves arqueològiques van impossibilitar als historiadors de demostrar que St. Martí d'Argentona fos St. Martí de Mata, St. Jaume de Trajà ni tampoc can Martí de la Pujada. Tampoc la toponímia, ni la tradició són proves definitives per afirmar amb exactitud la ubicació d'aquest temple pre-romànic de Sant Martí d'Argentona.

Per tant, no és gens forassenyat afirmar que a cal Guardiola s'hi ha trobat la necròpolis que envolta l'església documentada com a Sant Martí d'Argentona.

Tampoc tenim cap resta del temple, una possible ampliació de les excavacions a l'entorn de la necròpolis podria donar resposta o potser el pas del temps i construccions sobreposades ja les han esborrat, però ningú pot negar que a la zona de cal Guardiola en el segle IX va existir una comunitat cristiana i que a l'entorn d'un cementiri hi havia el seu lloc de culte.

Una possibilitat que obriria nous interrogants a la història del poble: saber perquè es va abandonar Sant Martí i és va traslladar la

No és gens forassenyat afirmar

que a cal Guardiola s'hi ha

trobat la necròpolis que

envolta l'església documentada

com a Sant Martí d'Argentona

comunitat a Sant Julià uns metres més amunt, seria la destrucció de les invasions del cabdill àrabs?... Seria la substitució de la comunitat per nous colonitzadors? No hi ha dubte que és un dels segles on la història de Catalunya i en aquest cas Argentona està oberta d'interrogants.

Potser mai tindrem la certesa definitiva de Sant Martí d'Argentona, però de moment, tampoc ningú pot donar explicació de l'aparició d'aquesta important necròpolis. Com tampoc ningú encara ha pogut aportar la localització de les restes de Sant Martí d'Argentona.

La coincidència cronològica en el segle IX d'una comunitat poblacional i les fonts documentals d'un Sant Martí d'Argentona ens fan relacionar aquest primer nucli de la vila a l'entorn de la zona de cal Guardiola amb una església preromànica dedicada a Sant Martí. La hipòtesi està llençada, i m'agradaria que algú la recollís i la fes seva.

BIBLIOGRAFIA:

- CARRERAS CANDI. *Argentona Històrica*, p. 22-31
- GRAUPERA I GRAUPERA, J. *La capella pre-romànica de Sant Martí d'Argentona*, V sessió d'estudis mataronins, 1989, p.33-39
- "Necròpolis altmedieval de Cal Guardiola" i "Informe antropològic de l'excavació de les restes de Cal Guardiola, Fontes, juliol 2006, núm. 27, p.8-13.